שייך לדף כ"ג

ממורחין מן העובד כוכבים מעשרן והן שלו, דמרחינהו מאן: אילימא דמרחינהו עובד כוכבים "דגנך" אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים: מעשרן, דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והן שלו דאמר ליה קאתינא מכח גברא דלא מצית (א) אישתעיה דינא בהדיה: תנן התם המפקיד פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשר ולשביעית, אצל העובד כוכבים כפירותיו (א) ר"ש אומר דמאי: אר"א להפריש כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי ליתנן לכהן תנא קמא סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתנינהו לכהן ור' שמעון סבר דמאי, יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא, א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן והאמר ר' שמואל אמר ר' חנינא הלוקח טבלים ג] מן העובד כוכבים (ממורחין) מעשרן והן שלו: דלמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר (ג) ג] אזכרתן מילתא דא"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל ד] טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן, טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן: ואם מת נהנים בו: דמית היכא אילימא דמית בי כהן ונהנה בו כהן, פשיטא ממונא דידיה הוא, אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן, הא נמי פשיטא? סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה, קמ"ל דמעידנא דאפרישה ברשותיה דכהן קאי:

מתני׳

רש"י

ממורחין. שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח הוא גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברחת: ואותו אבי אמו כהן כו'. רבותא קמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתביניהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון דיד כהן באמצע הוי כאילו הפריש הכהן האמצעי מהן התרומה והוריש לישראל זה הכל אחד בפני עצמו ומעשרן והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן ו] חייבת בתרומה אלא שאינה נתנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה: משום ז] דהוה מופרש וקאי. כלומר שהשה מין אחד וחמור מין אחד ואינו מחוסר מעשה הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן התמורים לעצמן והטלאים לעצמן: אבל. גבי ח] תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי שלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן):

והן שלו. התרומה עצמה ומוכרה לכהנים: דגנך. דיגונך מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים: דאמרחינהו ישראל (א) מרשות עובד כוכבים. שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי: למעשרו'. אם מעושרין הן ט] אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהו צריכין להתבער בשביעית: כפירותיו. של עובד כוכבים דודאי חלפינהו וצריך להפריש מהן מעשר י] והאי תנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:): דמאי. ספק חילפן ספק לא חילפן: להפריש כולי עלמא לא פליגי. דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפריש: ובעי' מיתביניהו לכהן. לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו: דמאי. והמוליך מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה (בהם) איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח.) משום דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידי אבל הכא ההיא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה: להא שמעתא. דרבי אלעזר: מעשרן והן שלו. ואוקימנא דאמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים: בתרומה גדולה. פליגי תנא קמא ורבי שמעון: בתרומת מעשר. והן שלו:

*) ע"כ שייך לע"א

מתני׳

תוספות

דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים יא] למאן דדריש במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סו:) דגנך ולא דגן עובד כוכבים יב] פריך שפיר אמאי מעשרן דתבואה זו גדלה ונתמרחה ברשות עובד כוכבים וא"ת מאי קשה ליה הכא דלמא סבירא ליה כמ"ד מירוח העובד כוכבים אינו פוטר ודגנך למעט מירוח הקדש וכי תימא הא דפליגי במירוח עובד כוכבים היינו יג] בגדל ברשות ישראל אבל גדל ברשות עובד כוכבים ומרחינהו עובד כוכבים יד] פטור מכל מקום מאי קפיה דלמא בגדל ברשות ישראל וי"ל דמשמע ליה דאיירי בגדל ברשות עובד כוכבים אבל סוגיא דמנחות (דף סו:) מוכח דפליגי אפי' בגדל ברשות עובד כוכבים וי"ל דניחא ליה לשנויי טו] דהכא כולי עלמא ומיהו קשה דאפילו [ב] הגיא ליה מירוח דעובד כוכבים פוטר מ"מ חייב לעשר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין טז] וי"ל משמע ליה מדקאמר והן שלו אלמא לית ליה גזירה דבעלי כיסין דא"כ היה חייב ליתנו לכהן יז] ואמאי מעשרן והן שלו וקשיא דאשונה נמי מתרצא בהכי דדייק דקסבר מירוח העובד כוכבים פוטר מדקאמר והן שלו דאי אינו פוטר אמאי מעשרן והן שלו לתניהו לכהן ומיהו יח] קשה ליתני ואע"ג דאינו פוטר לא מחייב למיתב לכהן דא"ל קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ולמאן דאית ליה נמי גזירה יט] [ג] בעלי כיסין דהיינו מאן דאית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר לא מיסתבר כ] למחייב ליתן לכהן טפי ממאן דאית ליה אינו פוטר כא] ודמשמע בסמוך בשמעתין דודאי חייב למיתב לכהן דאמר אצל עובד כוכבים כב] הרי הוא כפירותיו ומשמע דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן היינו ודאי כפי המסקנא דמסקינן כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר: דמרחינהו ישראל כג] ברשות עובד כוכבים. פירש הקונטרס כד] ישראל אריס של עובד כוכבים וקשה לפירושו כה] אי בחלק עובד כוכבים היינו מריחת עובד כוכבים אי בחלק ישראל אין זה לוקח טבלים ונראה לפרש מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים אחר שלקחן ישראל כו] והכי [ד] קא אמר הלוקח טבלין מן העובד כוכבים והן עכשיו ממורחין: מעשרן דאין קנין. כז] תימה אפי' יש קנין חייב לעשרן מדרבנן כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות דף לא.) בשמעתא דר"ש שזורי גבי לך קח מן העובד כוכבים ועשר עליו וכי תימא שרולה למלוה חיוב דאורייתא לרבותא דאפי' [ס] הכי כח] דחייב לעשר דאורייתא והא ממה נפשך לקוח פטור מדאורייתא כדמוכח פרק הפועלים (ב"מ דף פח:) מיהו לפירוש ר"ת כט] דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר ל] לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור לא] מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא.) לב] ממה דפריך ולימא ליה לך קח מן העובד כוכבים [ומשני] דקא סבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור אע"ג דלקוח לג] דרבנן: הרי הן בחזקתן למעשר ולשביעית. משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן לד] פרק לולב הגזול (סוכה לט.) אין מוסרין דמי לה] שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו:) ואם תאמר [ו] עשה לי משליכי תוסס לשאור ותבלין שבה מפני מעשר ומשום שביעית וקשה מההיא לו] דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמא לא חשידי ובכתובות לז] (דף כד:) פירשתי*:

הא חלפינהו ודאי בעי למיתבינהו לכהן. ואע"ג דמשמע לרבי שמעון לח] מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב *משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל:

טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים. משמע הכא דלוקח חייב לט] מדאורייתא מדאיצטריך קרא לפטור [ז] תרומת מעשר והקשה ר"ת מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואת זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של מ] [ח] כותיים ומשל כל על של כל [ס] (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור מא] דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי כדקתני (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה מב] ופרק בכל מערבין (ערובין לז:) גבי לוקח יין מבין הכותים מג] אמר כי לית ליה ברירה בדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר קרי דאורייתא ואפילו מספר כל לוקח ניהא נמי סוגיא דשמעתין מד] לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי בעובד כוכבים המעשר פירותיו וגזן ללוי לא מיחייב לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר מה] ואי למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפשר שהקדימו בשבלים מו] ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח) דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה כלומר כמו שהמעשר שהעובד כוכבים מפריש ונותן ללוי דאין הלוי חייב ליתן ממנו מז] תרומה לכהן כך כשקונה לוי טבלים מן העובד כוכבים להפריש מעשר אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן אלא מפרישו והוא שלו דא"ל אתינא כו' דאי לאו הכי אע"ג דלוקח פטור מדאורייתא מ"מ היה חייב ליתן לכהן מדרבנן והיא דהקומץ רבה (מנחות לא.) משמע כפירוש רבינו תם דפריך ולימא ליה קח מן העובד כוכבים ועשר עליו ומשני קסבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור ומדקרי ליה חיוב משמע מדאורייתא ויש לומר מח] לגבי [י] דבר המעורב בחולין הוי כמו חיוב על הפטור תדע דה"נ קאמר התם ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו דקסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן והוה ליה מן החיוב על *) הפטור משמע אי אין מעשרין הוה ליה מן החיוב על הפטור ואמאי והא דמאי מט] דרבנן ואם טבל מעורב בחולין דרבנן אם הוא

*) הפטור ודמאי והא דמאי דרבנן ושבל המעורב בחולין נמי דרבנן אם הוא מעורב כו' כצ"ל והשאר יש למחוק צ"ק

שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים שלו אעפ"י שמירחה הישראל כי היכי דלא מיקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מהלק עובד כוכבים כו' ככתוב בתוס':כה] לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: כו] ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: כז] קנין וא"ת אפילו: כח] הכי הם שלו אע"ג דחייב:כט] ר"ת ניחא דמפרש: ל] מפטר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא מפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: לא] לפטור מהטת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: לב] תיבת ממה נמחק: לג] דלקוח הוי דרבנן: לד] וכן בפ' לולב: לה] דמי פירות שביעית: לו] מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: לז] ובכתובות פ"ב פירשתי: לח] שמעון בפ' ר' ישמעאל מירוח: לט] חייב לעשר מדאורייתא מדאצטריך קרא לפטורי מלאתן תרומת מעשר לכהן והקשה ר"ת כו' דלוקח קודם מירוח: מ] על של עובדי כוכבים ומשל עובד כוכבים על של כל דמירוח העובד כוכבים תיבת אלמא ל"ש: מא] פטור מדאורייתא אלא: מב] תרומה א"צ בשלקח עובד כוכבים מישראל קודם מירוח ומירחם וחזר ומכרה לישראל דאי משום תבואת זרעך לא מיפטר דתבואת זרעו קרינא ביה דישראל זרעו ובפ' בכל: מג] הכותים דאמר כי כו' לפרש קרי בדאורייתא אע"ג דלקוח הוי דרבנן דאפילו מפטר כל לקוח מדאורייתא. מד] דשמעתין דטבלים לוקח מן העובד כוכבים כו' ונתן המעשר ללוי לא: מה] פוטר ואפילו למ"ד תיבת ואי ל"ש: מו] בשבלים ואפשר דעכשיו קיים שפיר טעמא דלעיל דא"ל אתינא תיבת מכח ל"ש: מז] ממנו תרומת מעשר לכהן כמו כן כשקונה לוי כו' והפריש מעשר: מח] לומר דלגבי דבר: מט] דמאי מדרבנן לכ"ע וכן טבל המעורב בחולין הוי דרבנן ואם הוא:

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה יא:

נח ב מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יג:

נט ג מיי' שם הלכה טו:

ס ד מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה ה סמג עשין קמ"א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף ו:

מסורת הש"ס

ברשות נ"ק

[גיטין מז: ב"מ קא: מנחות לא:]

דמאי פ"ג מ"ד

תורה אור

במדבר יח

רבינו גרשום

קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישן ומעשרן והן שלו: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שדהו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל במורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור

לכהן כאן בתרומה גדולה כלומר בתרומה גדולה לחוד קאמר והאי דאמר שמואל בר נתן מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר ולא בתרומה גדולה. א"ל אביי לרב דימי ודאי הוי כדקא משנית לי ודלמא כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דכי ודאי הלפינהו דכולי עלמא התרומה גדולה בעי למיתבה לכהן ולוקח טבלין מן העובד כוכבים דקאמר מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר דפטור. הוא מתרומת מעשר למיתבא לכהן [בהנם] (באנס"י) וכדריב"ל דדריש ליה להאי קרא הכי טבלים שאתה לוקח מישראל כו': ואם מת. השה שהפריש בשביל פטר חמור קודם שבא ליד כהן נהנה בו כהן דמעידנא דאפרישה ברשותיה דכהן קאי: ולא

שיטה מקובצת

[א] ר"ש אומר דמאי. אר"י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא דלא בעי להפריש תרומה גדולה

עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"ג לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל ח"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא

הגהות הב"ח (א) גמ' דלא מצית לאשתעויי דינא: (ב) שם כאן בתרומה מעשר א"ל הדבקן מילתא: **גליון הש"ס** גמ' קאתינא מכח גברא. ע"ל מז ע"ב:

הגהות צ"ק [א] ברשות: [ב] להגא דכ"ל מירוח: [ג] משום בעלי: [ד] קאמר: [ה] היכא דחייב נעשר מדאורייתא הן שלו: [ו] עשה משליכי: [ז] בתרומה: [ח] עובדי כוכבים: [ס] מכלל דמירוח: [י] טבל המעורב:

נושא

בלוקח טבלים ממורחים מן העובד מתי אמרינן דמעשרן והן שלו ומתי אמרינן דנותן מה"ת ומ"ד

נושא מסגרת

טלאים בבית כהן "ואם מת נהנים בו" היכא מת ומי נהנה בו